

ÚRAD GEODÉZIE, KARTOGRAFIE A KATASTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Číslo: P – 1550/2006

**KONCEPCIA
ROZVOJA ŠTANDARDIZÁCIE GEOGRAFICKÉHO NÁZVOSLOVIA
V SLOVENSKEJ REPUBLIKE
NA ROKY 2006 - 2010**

BRATISLAVA 2006

Schválila: predsedníčka Úradu geodézie kartografie a katastra SR č. P-1550/2006 z 21.3.2006

Vydal: Úrad geodézie, kartografie a katastra SR

1. Úvod

Geografické názvoslovie (GN), je dnes významnou súčasťou socioekonomických činností, ako je turistický ruch, kartografia, medzinárodný obchod, telekomunikácie, štatistika a pod. Vďaka masmédiám, a najmä tlači, sa zvýšila frekvencia jeho medzinárodného a interlingvistického používania, čo vyvolalo nevyhnutnosť jednoznačnej identifikácie geografických objektov. Dosiachnutiu tohto cieľa napomáha štandardizácia geografických názvov. Zaisťuje optimálnu úroveň názvoslovia, každému geografickému objektu je na základe využitia všetkých dostupných poznatkov jazykovedy, geografie, histórie a ostatných súvisiacich odborov priradený jediný charakterizujúci názov, ktorý vyhovuje zásadám spisovného jazyka a zároveň umožní jednoznačnú identifikáciu objektu pri akejkolvek komunikácii.

Výsledky štandardizačnej činnosti na národnej úrovni sa stávajú podkladom pre medzinárodnú štandardizáciu. Medzinárodná štandardizácia znamená predloženie oficiálne štandardizovaných názvov Organizácii spojených národov, ktorá ich odporučí na používanie odborníkom a verejnosti a zabezpečí ich rozšírenie záujemcom z celého sveta.

Geografické názvoslovie tvorí neoddeliteľnú zložku obsahu Základnej bázy pre geografické informačné systémy (ZB GIS) a Štátneho informačného systému (ŠIS). Je dôležitým komponentom systému priestorových informácií, ktorý slúži na poskytovanie priestorovo lokalizovaných geografických informácií. Tvorí zároveň súčasť kartografických diel, ktorých tvorba, aktualizácia a vydávanie patrí okrem iného podľa zákona NR SR č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii v znení zákona NR SR č. 423/2003 Z. z. do pôsobnosti rezortu geodézie, kartografie a katastra.

Koncepcia rozvoja štandardizácie geografického názvoslovia v Slovenskej republike v rokoch 2006 – 2010 (ďalej len „Koncepcia“) nadväzuje na systematickú a cieľavedomú činnosť rezortu Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky (ďalej len „ÚGKK SR“ alebo „úrad“) vykonávanú od roku 1971, výsledkom ktorej je 70 názvoslovných publikácií obsahujúcich štandardizované podoby rôznych kategórií geografických objektov nachádzajúcich sa na území Slovenskej republiky (ďalej len „SR“), objektov nachádzajúcich sa mimo územia SR a názvy mimozemských objektov.

Koncepcia nadväzuje na *Koncepciu rozvoja štandardizácie geografického názvoslovia v Slovenskej republike v rokoch 2000 – 2005* č. P-2401/2000 zo 6. júna 2000. Plnenie úloh tejto koncepcie bolo vyhodnotené na porade vedenia ÚGKK SR dňa 10. 10. 2005 a v grémiu predsedníčky ÚGKK SR konaného v dňoch 14. - 15. 11. 2005.

2. Závaznosť štandardizácie geografického názvoslovia

Štandardizované geografické názvy sú podľa zákona NR SR č. 215/1995 Z. z. v znení zákona NR SR č. 423/2003 Z. z. záväzné pre vydavateľov kartografických diel, na používanie v tlači a iných prostriedkoch masovej komunikácie a v úradnej činnosti štátnych orgánov a obcí. Naďalej bude potrebné, aby Názvoslovná komisia ÚGKK SR (ďalej len „NK“), sekretariát NK, úrad a organizácie rezortu ÚGKK SR aktívne reagovali na nesprávne používané geografické názvoslovie v tlači.

Novely katastrálneho zákona a zákona o geodézii a kartografii odstránili duplicitu v pôsobnosti štandardizácie názvov katastrálnych území medzi úradom a správami katastra a rozšírili sankcie za používanie neštandardizovaných názvov.

Praktický výkon štandardizácie sa usmerňuje nasledujúcimi predpismi :

1. Zákon NR SR č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii v znení zákona NR SR č. 423/2003 Z. z.
2. Vyhláška ÚGKK SR č. 178/1996 Z. z. , ktorou sa vykonáva zákon NR SR o geodézii a kartografii
3. Inštrukcia na štandardizáciu geografického názvoslovia (984 600 I-1/96) č. NP-4220/1996 z 9. decembra 1996.
4. Rozhodnutie predsedu ÚGKK SR č. P-3902/1996 z 18. novembra 1996 o zriadení Názvoslovnej komisie a vydaní rokovacieho poriadku NK.
5. Rozhodnutie predsedníčky ÚGKK SR č. P-2997/2004 z 6. júla 2004 o vydaní vzorového štatútu a rokovacieho poriadku názvoslovného zboru správy katastra.
6. Pokyny ÚGKK SR č. 3-255/1993 z 19. marca 1993 na tvorbu a vydávanie názvoslovných publikácií.
7. Katalóg objektov ZB GIS.
8. Pokyny predsedu ÚGKK SR č. P-2837/1998 z 20. októbra 1998 o odovzdávaní a distribúcii povinných a pracovných výtlačkov názvoslovných publikácií.

Záväzné používanie štandardizovaných názvov sa bude systematicky kontrolovať v rámci inšpekčnej činnosti úradu.

3. Zabezpečenie odborného výkonu štandardizácie

Na zabezpečenie odborného výkonu štandardizácie bola zriadená v roku 1970 názvoslovná komisia (v roku 1996 novozriadená pod názvom Názvoslovná komisia Úradu geodézie, kartografie a katastra SR) ako poradný orgán ÚGKK SR, ktorej úlohou je overovať, upravovať a v konečnej fáze predkladať úradu návrhy na štandardizáciu geografického

názvoslovía. NK je zložená zo zástupcov odborných a vedeckých pracovísk, ústredných orgánov, vysokých škôl a odborníkov rezortných organizácií. Úlohou názvoslovných zborov správ katastra, zriadených katastrálnym úradom, je overovať a upravovať v rozsahu svojej pôsobnosti názvy, ktoré sú obsahom máp veľkých mierok, pritom v plnom rozsahu rešpektovať geografické názvoslovie štandardizované úradom, čím sú vytvorené predpoklady na rozsiahlu štandardizačnú názvoslovnú činnosť.

Pôsobnosť NK a názvoslovných zborov správ katastra je stanovená organizačným a rokovacím poriadkom.

4. Spolupráca so zainteresovanými rezortmi a inštitúciami SR

Zo zákona NR SR č. 215/1995 Z. z. v znení zákona NR SR č. 423/2003 Z. z. vyplýva potreba intenzívnej spolupráce úradu s:

- Ministerstvom kultúry SR pri dohľade nad dodržiavaním pravidiel slovenského pravopisu vo všeobecnosti a pri rozhodovaní o názvoch kultúrnych pamiatok,
- Ministerstvom životného prostredia SR pri rozhodovaní o názvoch chránených území a o názvoch vôd,
- Ministerstvom vnútra SR pri štandardizácii názvov sídelných geografických objektov a názvov spoločných hraničných tokov.
- Ministerstvom zahraničných vecí SR pri štandardizácii názvov štátov a závislých území

Na štandardizácii geografického názvoslovía sa budú ďalej podieľať okrem uvedených rezortov aj ďalšie rezorty a inštitúcie (Slovenská akadémia vied, Prírodovedecká fakulta UK, Filozofická fakulta UK, Stavebná fakulta STU, ďalšie orgány štátnej a verejnej správy a samosprávy). Spolupráca s týmito inštitúciami sa bude uskutočňovať najmä priamym kontaktom so zástupcami, menovanými členmi NK.

5. Odborná stránka štandardizácie geografického názvoslovía a medzinárodná spolupráca

Štandardizácia geografického názvoslovía sa vykonáva podľa zásad a pravidiel spisovnej slovenčiny a v súlade s rezolúciami konferencií OSN o štandardizácii geografického názvoslovía, ktoré sa konajú od roku 1967 v päťročnom cykle a so závermi rokovaní regionálnych skupín OSN (konajú sa v období medzi konferenciami), do ktorých sú začlenené jednotlivé členské štáty OSN podľa lingvisticko-geografického hľadiska. SR patrí do regionálnej skupiny OSN Východná, stredná a juhovýchodná Európa, kde je aktívnym členom od jej vzniku v roku 1971. Obsah a vecnú náplň spolupráce budú naďalej určovať rozhodnutia a závery z rokovaní tejto regionálnej skupiny OSN. Úrad v pláne zahraničných

pracovných ciest na rok 2007 navrhne vyslať zástupcov na 9. konferenciu OSN o štandardizácii geografického názvoslovía.

Na základe rezolúcií Ekonomickej a sociálnej rady OSN č. 715 z 23. apríla 1959 a č. 1314 z 31. mája 1968 a rozhodnutia rady na jej 1854. zasadaní dňa 4. mája 1973 sa vytvorila Skupina expertov OSN pre geografické názvoslovie (United Nations Group of Experts on Geographical Names), ktorej úlohou je rozvoj a podpora štandardizácie geografických názvov na národnej a medzinárodnej úrovni. Skupina expertov OSN pre geografické názvoslovie (UNGEGN) je jedným zo siedmich stálych orgánov Ekonomickej a sociálnej rady OSN (ECOSOC). Tvoria ju odborníci z členských štátov OSN, ktorí sú menovaní vládou. Vďaka svojmu zloženiu a postaveniu je najvýznamnejším orgánom, ktorý sa zaoberá geografickým názvoslovím. Štruktúru a činnosť skupiny expertov určuje Štatút skupiny expertov, ktorý prijala 5. konferencia OSN o štandardizácii geografických názvov.

Skupina expertov OSN pre geografické názvoslovie pravidelnými rokovaniami v dvojročnom cykle rieši aktuálne otázky medzinárodnej štandardizácie a zároveň zabezpečuje kontinuitu medzinárodnej spolupráce v období medzi celosvetovými konferenciami. Úlohou konferencií je medzinárodná koordinácia štandardizačných činností, ako aj zabezpečenie medzinárodného používania jednotných podôb geografických názvov všetkých geografických objektov na podklade národnej štandardizácie.

Výsledkom činnosti skupiny expertov a konferencií OSN sú prijaté rezolúcie, ktoré určujú hlavné smery činnosti v oblasti štandardizácie geografických názvov. Implementácia týchto rezolúcií zaručuje pri komunikácii korektné medzinárodné používanie štandardizovaných názvov jednotlivých krajín a zaručuje medzinárodne akceptovateľný štandard máp, slovníkov a ostatných publikácií.

NK sa okrem činnosti v rámci UNGEGN naďalej bude aktívne podieľať na medzinárodnom projekte EuroGeoNames v súlade s princípmi iniciatívy INSPIRE, ktorého výsledky sa uplatnia pri tvorbe národnej a Európskej priestorovej dátovej infraštruktúry (NIPI a ESDI).

Výsledky činnosti NK budú prezentované na celosvetových konferenciách OSN, zasadaniach Skupiny expertov OSN pre geografické názvoslovie, regionálnych rokovaníach o štandardizácii geografického názvoslovía a taktiež prispievaním do medzinárodného časopisu Newsletter, ktorý vydáva Skupina expertov OSN pre geografické názvoslovie.

6. Rozsah štandardizácie geografického názvoslovía

Štandardizácia názvov geografických objektov úradom sa bude vykonávať v tomto rozsahu a členení:

a) názvy nesídelných objektov z územia SR

- názvy geografických objektov v podrobnosti platného Katalógu objektov pre ZB GIS,

b) objekty z územia mimo SR vrátane mimozemských objektov

- slovenské exonymá (vžité názvy) geografických objektov, t. j. geografické názvy miest, vodstva, horizontálneho a vertikálneho členenia zemskeho povrchu,
- slovenské exonymá (vžité názvy) mimozemských objektov,

v nadväznosti na zákon NR SR č. 215/1995 v znení zákona NR SR č. 423/2003 Z. z.

Štandardizácia názvov geografických objektov správou katastra sa bude vykonávať pri obnove katastrálneho operátu, alebo pri revízii údajov katastra nehnuteľností v rozsahu vymedzenom v rámci kompetencií.

Ostatné názvy sa budú riešiť v závislosti od potrieb vydavateľských subjektov.

Vzhľadom na to, že štandardizovať sa môže vždy len na úrovni poznania geografickej reality a stupňa vývoja spisovného jazyka, nevylučuje sa reštandardizácia už štandardizovaných názvov. Rozsah reštandardizácie môže vyplývať z aktualizácie ZB GIS, obnovy základných štátnych mapových diel, ale aj z aktivít iných právnických a fyzických osôb.

7. Tvorba a vydávanie názvoslovných publikácií a zoznamov štandardizovaných názvov

Štandardizované geografické názvoslovie sa bude naďalej publikovať prostredníctvom:

- 1) rezortného geoportálu www.Geoportal.sk a jeho webových služieb - najmä štandardizované názvoslovie z územia SR,
- 2) výstupov zo ZB GIS – štandardizované názvoslovie z územia SR,
- 3) kartografických diel – najmä štátnych mapových diel vydávaných rezortom ÚGKK SR,
- 4) neperiodických publikácií v edícii ÚGKK SR Geografické názvoslovné zoznamy OSN Slovenskej republiky:
 - a) Geografické názvy z územia SR zo Základnej mapy SR 1:10 000 (ďalej len „ZM 10“) budú zostavené v rokoch 2006 – 2008 a vydané v roku 2009.
 - b) Slovenské vžité historické geografické názvy budú spracované a vydané v roku 2006.
 - c) Názvy vodných tokov a vodných plôch povodí Dunaj, Hornád, Hron, Ipel', Morava, Poprad a Dunajec, prípadne Bodrog a Tisa. Podkladom na vypracovanie zoznamov názvov podľa jednotlivých povodí bude ZB GIS. Predpoklad vydania v rokoch 2007 - 2009.
 - d) Názvy morí a podmorských útvarov budú spracované a vydané v roku 2006.

- 5) periodickej publikácie Názvoslovné informácie, v ktorej sa bude priebežne zverejňovať výber štandardizovaných geografických názvov, zmeny štandardizovaných názvov, odborné články informatívneho charakteru, výsledky z rokovaní konferencií OSN, regionálnych skupín a zasadaní Skupiny expertov OSN pre geografické názvoslovie. Publikácia Názvoslovné informácie sa bude vydávať minimálne dvakrát ročne.
- 6) webových stránok úradu.

8. Tvorba databáz geografických názvov

Úrad začal v Geodetickom a kartografickom ústave Bratislava (ďalej len „GKÚ“) už v roku 1994 s tvorbou databázy geografických názvov z územia SR.

Databázu geografických názvov z územia SR tvoril súbor všetkých sídelných a nesídelných geografických objektov pomenovaných na ZM 10 a na Základnej mape SR 1:50 000 (ďalej len „ZM 50“) štandardizovaných úradom. S cieľom postupne prepojiť databázu geografických názvov s geometriou topografických objektov sa v roku 2004 databáza geografického názvoslovia preklpila do prostredia GIS a následne sa vykonala revízia názvoslovia a jeho atribútov.

Zrevidované údaje o geografických názvoch sa budú postupne v súlade s harmonogramom tvorby ZB GIS prepájať s atribútom NAM príslušného objektu v ZB GIS v rozsahu schváleného katalógu objektov, čím sa postupne vytvorí spoločná objektovo orientovaná databáza. Priestorové spojenie všetkých názvov bodovej témy s priestorovými údajmi zatiaľ nie je možné, keďže niektoré plošné objekty nemajú vymedzenú geometriu (napríklad polia, lesy). Na doriešenie tohto problému bude potrebné navrhnúť metódu vymedzenia týchto objektov v ZB GIS. Po dobu platnosti tejto koncepcie predpokladáme uplatniť dočasné riešenie ukladania GN v podobe atribútovej tabuľky bodovej témy.

Atribútová tabuľka bodovej témy GN:

- a) štandardizovaný názov
- b) druhové označenie (dočasný atribút v databáze GN – bude v ZB GIS)
- c) dátum štandardizácie
- d) predchádzajúce štandardizované podoby názvu (ak existuje)
- e) dátum predchádzajúcej štandardizácie
- f) označenie názvu pre odvodené mierkové rady
- g) výška vrchu (dočasný atribút v databáze GN – bude v ZB GIS)
- h) doplňujúci údaj
- i) spoľahlivosť údaju

Aktualizácia geografického názvoslovia sa bude vykonávať priebežne počas roka po zistení zmien.

Na skvalitnenie poskytovania informácií o geografických názvoch zo zahraničných území a názvoch mimozemských objektov sa vytvorila databáza v programe MS ACCESS, ktorá sa bude postupne dopĺňať údajmi o geografických názvoch z územia mimo SR a názvoch mimozemských objektov.

Po dobu platnosti koncepcie predpokladáme vyriešenie nasledujúcich problémov :

- 1) Dokončenie spresňovania georeferencovania GN nad podkladovými mapami (2006),
- 2) Postupné napĺňanie atribútu NAM podľa KO ZB GIS v každom spracovávanom území (2006-2010),
- 3) Overovať správnosť názvoslovia objektov ZB GIS prevzatých od iných správcov tematických GIS-ov (2006-2010)
- 4) Vytvoriť rozhranie na priamu editáciu GN v geodatabáze (2007-2009),
- 5) Vypracovanie zásad na správu GN a pomocou správcovského rozhrania vykonávať aktualizáciu GN (2009-2010)

9. Informačná činnosť

Potreba informovania slovenskej verejnosti o medzinárodných aktivitách v oblasti štandardizácie geografického názvoslovia, zásadách štandardizácie, prijatých rezolúciách OSN, pravidlách štandardizácie sa bude postupne napĺňať zverejňovaním informácií o získaných medzinárodných materiáloch prostredníctvom rezortného internetu.

Na publikovanie výsledkov názvoslovnej činnosti sa čiastočne využijú periodické publikácie: Spravodajca ÚGKK SR, Názvoslovné informácie; odborné časopisy napr. : Geodetický a kartografický obzor, Kultúra slova, Krásy Slovenska, prípadne aj zahraničné.

ÚGKK SR – ako vydavateľ neperiodických a periodických publikácií je Maticou slovenskou od roku 1994 zaradený do samostatného adresára účastníkov systému ISBN (International standard book number – medzinárodné štandardné číslo publikácie) a ISSN (International standard serial number – medzinárodné štandardné číslo seriálovej publikácie).

10. Organizačné a finančné zabezpečenie štandardizácie geografického názvoslovia

Na vykonávanie odborných, technických a administratívnych prác týkajúcich sa štandardizácie geografického názvoslovia je zriadený sekretariát NK ako výkonný orgán NK, ktorý je organizačne začlenený do GKÚ.

V sekretariáte NK pracuje v súčasnosti 5 zamestnancov. S týmto počtom pracovníkov budú zabezpečované aj úlohy vyplývajúce z tejto Konceptie. Je reálny predpoklad, že po nabehnutí riadnej správy ZB GIS sa počet technických zamestnancov zredukuje. Pri téme GN zostanú len pracovníci zaoberajúci sa vlastnou témou GN a jeho štandardizáciou. Budú to zodpovední redaktori. Všetky ostatné technické činnosti prejdú na skupinu správy priestorových dát ZB GIS.

Úlohy stanovené v bode 7 Konceptie a úlohy na zabezpečenie informovania o štandardizovaných názvoch a štandardizačnej činnosti prostredníctvom internetu sa premietnu do ročných plánov činnosti NK a sekretariátu NK.

Realizácia Konceptie v budúcom období si ďalej vyžaduje dobudovať a aktualizovať softvérové a hardvérové vybavenie oddelenia geografického názvoslovnia ako súčasť technologickej linky tvorby, aktualizácie a publikovania údajov ZB GIS.

11. Záver

Názov geografického objektu je jedným z najdôležitejších identifikátorov slúžiacich na orientáciu a manipuláciu s geografickými informáciami. Národná štandardizácia je veľmi dôležitá aj kvôli zaznamenaniu rozsiahleho počtu používaných geografických názvov a zachovaniu tohto kultúrneho dedičstva v súčasnej slovnej zásobe v súlade s dnešným poznaním a gramatickými pravidlami spisovného jazyka. Nie nepodstatným prínosom národnej štandardizácie je aj informovanie všetkých používateľov geografických názvov, či už doma alebo v zahraničí, o ich bohatstve a rozmanitosti, a tým aj priblíženie kultúry každej krajiny.

Výsledky činnosti v oblasti štandardizácie geografického názvoslovnia sa stanú neoddeliteľnou súčasťou ZB GIS, a teda aj Národnej infraštruktúry priestorových informácií (NIPI). Databáza geografických názvov a prehľadu ich zmien slúži nielen pre potreby vzájomnej komunikácie vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti, ale aj na vedecké účely a na zachovanie národného kultúrneho dedičstva.

Publikovanie GN spolu s dátami ZB GIS prostredníctvom webových služieb Geoportálu všetkým záujemcom a koncovým používateľom považujeme za základnú činnosť rezortu ÚGKK SR. Zrealizovaním zámerov koncepcie sa zabezpečí bezproblémový prístup k štandardizovaným názvom a tým sa umožní správnosť ich používania v záväznej štandardizovanej podobe .